

НАРОДУ РІДНЬОМУ – УСЕ!
(До 130-річчя від дня народження Микити Годованця)

*Народу рідньому – усе!
На жертвник святого діла
Нехай з нас кожен принесе
Огонь душі і силу тіла!*

		
Микита Годованець. м. Камянець- Подільський. 1919	Микита Годованець з сином Анатолієм та дружиною Серафимою Миколаївною. Кін. 1940-х рр.	Микита Годованець

Ці слова належать нашому земляку, майстру української байки Микиті Годованцю. Його життєве кредо, як і переважна більшість творів, є актуальними і нині, через півстоліття після смерті автора. Микиту Павловича по праву вважають родоначальником української модерної байки, якій у 1920-1930-х роках надав нових літературних ознак, підніс на вищий щабель. Своїм нащадкам письменник залишив чималу спадщину. Перекладач Феофан Скляр писав: «Понад тисяча творів, що вийшла з-під пера М. Годованця – це справжня ріка мудрості. Початок її у джерелах фольклору, в казках і прислів'ях, у піснях і думках. І недарма його називають патріархом української байки, бо через усе своє життя він проніс у серці незрадливу відданість до цього жанру літератури».

Микита Годованець з'явився на світ 26 вересня 1893 року у селі Вікнина Гайворонського району Кіровоградської області у звичайній селянській родині. Батьки мали восьмеро дітей, самі були неграмотними, проте дуже хотіли бачити дітей освіченими. Наймолодший Микита ще змалку тягнувся до науки. Учитель Йосип Чайка ділився з учнем книгами із власної бібліотеки. «Ухопив я обома руками книгу і бігцем подався у шкільний сад, захопивши із собою якийсь підручник та зошит, примостився під яблунею. То був “Кобзар” Шевченка. Ні про Шевченка, ні про “Кобзар” я ще нічого не чув. Розгорнув, читаю... О матінко! Українська книжка! Чисто ж так мати моя говорить. Звикаю до незнайомого правопису, читаю один вірш, другий, третій. А серце горить, грає, кипить. Ой, як же гарно, як цікаво!» – так розповідав про своє захоплення майбутній байкар. Окрім Тараса Шевченка, хлопець захопився творчістю Леоніда Глібова, Івана Котляревського, Степана Руданського.

По закінченню початкової школи навчався у Степашанській вчительській школі, на педагогічних курсах і водночас викладав у сільських школах на Поділлі. Ось як письменник згадував ті часи: «... Піп, завідувач школи, з розпорядження попаді, яка над

ним командувала, дав мені на мою ласкаву просьбу стіл дранненький, табуретку і залізну кроватину. Жив я в кухні шкільній. І тільки скрипка рятувала сіре життя молоденького сільського вчителика. Писав вірші, читав багато, і в тім житті духовне квітло».

У 1914-1918 роках перебував на військовій службі, після чого повернувся до вчительської роботи, працював у редакціях вінницьких та житомирських газет.

Творчий дебют нашого земляка відбувся у 1913 році: поезії були надруковані на сторінках київського тижневика «Маяк». За чотири роки низка його поетичних творів з'явилася у ревельській (нині – Таллін) газеті «Свободное слово».

*Я син нужденного села.
Вишневий сад, обдерта стріха
То мій притулок і утіха.
Природа вчителем була.*

Так у 1919 році Микита Годованець знайомив читача зі своїм творчим світом.

Перша книга його байок «Незаможний Клим» побачила світ у 1927 році. Пізніше вийдуть друком «До добробуту й культури» (1928), «Парася на парастасі» (1929), «Будяки», «Довгоносики», «У колективі» (1930), «Трактор і рало» (1931), «Байки» (1932). Талант сатирика-початківця помітив Остап Вишня, який, прочитавши у 1920 році його байку «Максим і Павло», сказав: «Буде з вас байкар!»

У 1925 році Микита Павлович був прийнятий до ПЛУГУ (спілка селянських письменників), у 1934 став членом спілки письменників СРСР. У Вінниці працював на різних посадах у газеті «Червоний край». У 1935 році переїхав до Києва. А вже за два роки, 31 січня 1937, письменника було заарештовано і вислано до Середньої Колими, де він пробув до 1947-го. Микиту Годованця звинуватили в українському буржуазному націоналізмі, у тому, що він є представником голови Проводу українських націоналістів Євгена Коновальця, у створенні шпигунської диверсійної організації. Всі звинувачення Микита Павлович категорично заперечував. Тоді слідчі доручили Донецькій організації Спілки письменників зробити експертизу байок Годованця. Висновок звучав так: «У своїх художніх творах у замаскованому вигляді здійснював контрреволюційну пропаганду, відображав інтервенціоністські устремління і висловлював вороже ставлення до колгоспного будівництва».

*Краю мій, народе милий,
Виринем з біди,
Не завій же буйним пилом
Ти мої сліди.*

Ці рядки написані на Колимі у 1943-му. Лише 11 вересня 1957 року наш земляк був реабілітований.

Микита Павлович хотів повернутися в Україну, але і після звільнення не зміг того зробити. Довелося працювати на Споринському вагоноремонтному заводі. Наприкінці 1945-го переїхав до Абхазії, працював у курортному управлінні, однак через будівництво дачі Сталіна був змушений виїхати. Спробував облаштуватися на харківській селекційній станції, проте як тільки дізналися про ГУЛАГ, одразу звільнили. Щоб якось вижити, довелося освоїти професію «мандрівного фотографа». Повернутися з родиною на Поділля вдалося тільки після смерті Сталіна, наприкінці 1954 року.

Видавництва відхиляли усі рукописи колишнього в'язня. Навіть після смерті Сталіна страх продовжував тримати людей у полоні. Син Микити Годованця Анатолій згадував, що київський видавець звелів батькові у 1957 році вилучити дві байки - «Орел» і «Лев», бо хто знає, що може подумати високе начальство.

*Ти Лева не чіпай.
Тим більш Орла, -
Таку порадоньку редакція дала...
Пиши про Плуга,
А ще ліпи – про Трактора –*

*І спить спокійно,
Авторы й редакторе.*

У Кам'янці-Подільському Микита Павлович зосередився виключно на літературній діяльності. Писав оригінальні байки, займався перекладами і переспівами, вивчав досвід української класичної і європейської байки, проводив творчі семінари для молодих байкарів. З його появою, за влучним висловом Сергія Воскресенка, Кам'янець-Подільський став «столицею Байки».

Результатом плідної праці стали книги «Байки» (1957), «Заяча математика» (1961), «Конвалія і лопухи» (1966), «Талановита тріска» (1967). Тривалий час наш земляк працював над художнім освоєнням байки античних часів, епохи Відродження, творчої спадщини видатних західноєвропейських майстрів цього жанру і видав збірки «Ріка мудрості. Байки за Езопом» (1964), «Веселий педант» (1965), «Байки зарубіжних байкарів у переспівах та перекладах Микити Годованця» (1973).

Микита Павлович Годованець помер 28 серпня 1974 року. За заповітом письменника рідні поховали його із записною книжкою і авторучкою в нагрудній кишені, щоб міг працювати і у засвітах.

На Кіровоградщині у 1993 році у селі Вікнина був створений літературний музей байкаря.

У літературно-меморіальному музеї І.К. Карпенка-Карого міста Кропивницького зберігаються твори М. Годованця різних років, присвячені йому газетно-журнальні публікації, листи до письменника-земляка Юрія Мокрієва.

«Fabula docent» (байка учить) – говорили давні римляни. Цей вислів повністю підтверджує творчість Микити Годованця. Щедрий ужинок залишив нам Микита Павлович. Його слово залишається сучасним, а мистецька спадщина стане в нагоді ще не одному поколінню читачів.

Тетяна Ревва, науковець
літературно-меморіального музею
І.К. Карпенка-Карого міста Кропивницького

Опубліковано:
газета «Народне слово»,
№ 39 від 28.09.2023